

УДК 94(477)*6«1917/1919»

DOI <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.2.19>**Ярослав МОХУН**

аспірант кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027 (Yaroslav28051999@gmail.com)

Yaroslav MOKHUN

PhD student of the Department of History of Ukraine, Archeology and Special Branches of Historical Science
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
M. Kryvonis, 2, Ternopil, Ukraine, 46027 (Yaroslav28051999@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-3459-664X>**Володимир КІЦАК**

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка,
вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна, 46027 (Kitsak@tnpu.edu.ua)

Volodymyr KITSAK

PhD in History, Associate Professor of the Department of History of Ukraine, Archaeology,
and Special Branches of Historical Sciences,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
M. Kryvonis, 2, Ternopil, Ukraine, 46027 (Kitsak@tnpu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7180-0588>

СТВОРЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО

Анотація. Мета дослідження – проаналізувати політику Павла Скоропадського в процесі створення збройних сил та визначити головні досягнення й перешкоди. **Методи дослідження** базуються на двох основних принципах – історизму та об'єктивності. Перший вимагає від автора відмовитися від політичної оцінки, розглядати явище всебічно та під час аналізу емпіричного матеріалу враховувати конкретну історичну ситуацію. Принцип об'єктивності націлений на чітке окреслення взаємозв'язку між суб'єктом та об'єктом у процесі пізнання. Під час виконання курсової роботи використано такі **методи**: спеціально-історичні, а саме: порівняльно-історичний, історико-системний, проблемно-хронологічний; загальнонаукові: індукція, дедукція, аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, узагальнення, систематизація. **Наукова новизна** дослідження полягає в усебічному вивченні джерельної бази та літературних праць. До наукового обігу залучено суттєвий обсяг історичних відомостей, зібраних із друкованих видань, періодики, архівних фондів, а також наукових монографій та статей, присвячених вивченню політичного курсу Павла Скоропадського. Здобуті висновки наукового розвідки мають вагомe значення для теоретичного осмислення процесу становлення Української Держави, зокрема формування її збройних сил як ключового елемента державотворчих зусиль. **Висновки.** Зазначені політики Павла Скоропадського сприяли формуванню більш упорядкованих та структурованих Збройних сил, здатних ефективно функціонувати в умовах тодішніх викликів і загроз. Утім, у боротьбі проти внутрішнього опонента, як-от Директорія, яка діяла переважно на ідеологічному фронті, армія Української Держави виявилася небоєздатною.

Ключові слова: гетьман Павло Скоропадський, українська революція, реформи, Збройні сили, Рада Міністрів.

CREATION OF THE ARMED FORCES OF THE UKRAINIAN STATE BY PAVLO SKOROPADSKY

Abstract. *The purpose of the study* to analyze the policy of Pavlo Skoropadsky in the process of creating the armed forces, and to identify the main achievements and obstacles. **The research methods** are based on two basic principles of historicism and objectivity. The first requires the author to abandon political assessment, consider the phenomenon comprehensively and take into account the specific historical situation when analyzing empirical material. The principle of objectivity is aimed at clearly outlining the relationship between the subject and the object in the process of cognition. When performing the course work, the following methods were used: special-historical, namely: comparative-historical, historical-systemic, problem-chronological; general scientific: induction, deduction, analysis, synthesis, comparison, specification, generalization, systematization. **The scientific novelty** of the study lies in the comprehensive study of the source base and literary works. A significant amount of historical information collected from printed publications, periodicals, archival funds, as well as scientific monographs and articles devoted to the study of the political course of Pavlo Skoropadskyi has been brought into scientific circulation. The conclusions of scientific intelligence are of great importance for the theoretical understanding of the process of formation of the Ukrainian State, in particular the formation of its armed forces as a key element of state-building efforts. **Conclusions.** The above-mentioned policies of Pavlo Skoropadsky contributed to the formation of a more orderly and structured Armed Forces, capable of functioning effectively in the conditions of the then challenges and threats. However, in the fight against an internal opponent, such as the Directory, which operated mainly on the ideological front, the army of the Ukrainian State turned out to be incapable of fighting.

Key words: Hetman Pavlo Skoropadsky, Ukrainian revolution, reforms, Armed Forces, Council of Ministers.

Постановка проблеми. Поява Української Держави стала значущим чинником у формуванні національних державотворчих процесів на початку XX століття. Вона вивела ці процеси за межі виключно революційно-соціалістичного вектора, збагативши їх практичним досвідом державного урядування, що спирався на систему традиційних цінностей, культурно-історичну спадковість, а також наголошував на пріоритеті еволюційного прогресу, зваженості рішень та верховенстві права. Ця доба вплинула на наступний розвиток громадської думки й світогляду українського суспільства, сприяючи глибокому переосмисленню власної історії та культурної спадщини. Слід підкреслити, що події, які розгорнулися в період від квітня до грудня 1918 р., заклали основи для становлення та розвитку української консервативної школи, започаткували державницький напрям в історичній науці та ідеологічно оформили гетьманський рух. Питання функціонування будь-якої держави насамперед залежить від здатності до захисту свої кордонів, а отже, наявності збройних сил. Так, одним з першочергових питань, які варто проаналізувати в контексті державотворчих процесів Української Держави Павла Скоропадського, є створення збройних сил. Попри значний внесок низки науковців у вивчення цієї проблематики, вона все ж вимагає глибшого опрацювання, оскільки не отримала всебічного висвітлення. Феномен Української Держави й досі привертає значну увагу науковців та практиків, і необхідність його подальшого вивчення є очевидною, особливо зважаючи на нинішній рівень дослідження цього питання.

Мета дослідження – здійснити аналіз підходів Павла Скоропадського до державних процесів, зокрема, його ролі у формуванні та розбудові Збройних сил.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Вивчення періоду правління гетьмана Павла Скоропадського, а також його державотворчої стратегії має під собою міцний фундамент для наукового аналізу. Першочергове значення в дослідженні цієї проблематики має мемуарний доробок, зокрема праці самого П. Скоропадського [10] та Дмитра Дорошенка [4]. Після відновлення незалежності України розпочалася нова фаза в оцінці політичних рішень

Павла Скоропадського. Варто виокремити науковців, які зосереджувалися на внутрішній політиці гетьмана, зокрема на питанні формування військових сил: О. Тимошук [8], В. Ткачук [9], О. Мироненка [11], Б. Монкевича [12], Б. Якимовича [13].

Базовим підґрунтям для цього дослідження слугують численні й різноманітні друковані матеріали, що стосуються Української Держави в період від 29 квітня до 14 грудня 1918 року. Суттєвим джерелом є також «Державний вістник» [3], де оприлюднювали урядові закони та постанови, які набули чинності. Ці документи засвідчують багатоаспектну та інтенсивну роботу найвищого законодавчого й виконавчого апарату Гетьманату. Варто підкреслити, що державні структури влади Гетьманату висвітлені тут найбільш повно.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовим напрямом роботи урядових структур Гетьманату стало становлення Збройних сил. Щодо вибору претендента на пост військового міністра, Павло Скоропадський пропонував генерала Василя Кирю, але той відмовився обійняти посаду. Натомість на цей пост було затверджено уродженця Чернігівщини, сина священника, висококласного генерала, який керував армійськими з'єднаннями в часи Першої світової війни, Олександра Рогозу (1858–1919) [12, с. 74].

У власних мемуарах («Споминах») Павло Петрович Скоропадський, як професійний військовий, наголошував, що завдання розбудови армії виявилось одним із найбільш заплутаних, і йому передувала ціла низка перешкод. Серед них, зокрема, виділялося скептичне ставлення військового командування Німеччини до процесу розгортання української армії: «... німці на початку не хотіли допускати української армії. Це завжди говорилося у дуже люб'язній формі, проте було зрозуміло, що тут грають свою роль якісь причини, які були мені не відомі. Звичайно, тут було опасіння, як би я, сформувавши при їх допомозі армію, не пішов проти них» [10, с. 179]. Отже, основною засадою, з огляду на спогади та міркування Гетьмана, стосовно німецької позиції щодо створення Збройних сил Української Держави, було переконання, що потужна та модерна українська армія підірве німецький контроль над територією України. На нашу думку, це було цілком передбачувано, адже планувалося, що Гетьман мобілізує щонайменше 300 тисяч осіб. Німецьких та австро-угорських військових тут знаходилося не значно більше. Крім того, окрім власних постійних Збройних сил, за потреби Гетьман міг би задіяти мобілізаційний резерв у кілька мільйонів чоловіків, які мали бойовий досвід російсько-німецького фронту.

Власне, крім самого гетьмана Павла Скоропадського, цю тезу також підтверджує у своїх мемуарах історик Дмитро Дорошенко, зазначаючи, що новостворена армія мала працювати на «емансипацію» держави, а не німецького війська [4].

Наприкінці травня 1918 р. Рада Міністрів затвердила законодавчі проекти, які окреслили основні напрями розвитку військового будівництва в Українській Державі. Особливо підкреслювалося, що головним призначенням армії є забезпечення захисту країни від зовнішніх загроз та підтримання внутрішнього порядку. Відповідно до ухвалених положень, армія визнавалась аполітичною, а її службовцям заборонялося членство в політичних партіях, участь у виборчих процесах та будь-яких політичних заходах. Правове регулювання військової служби набуло чіткої форми: встановлювалися норми проходження служби для різних категорій військовиків. У подальших нормативних актах від 16 червня і 24 липня 1918 р. були визначені нові військові звання, що раніше були ліквідовані розпорядженнями Центральної Ради. Такі кроки позитивно вплинули на вирішення кадрових проблем: офіцери та генералітет проявляли готовність до виконання обов'язків в умовах реформованої армійської системи. Крім того, було запроваджено загальну військову повинність, а також визначено терміни дійсної служби – два роки для піхоти та три роки для артилерії [12, с. 86].

Станом на 20 липня був офіційно затверджений текст військової присяги, у якій кожен вояк зобов'язувався вірно служити Українській Державі та захищати її від ворожих посягань. Якщо військовослужбовець не був християнином, положення, що містили звернення до Бога, виключалися. Для представників юдейської віри 23 серпня був затверджений окремий текст присяги. Він залишався ідентичним тексту, прийнятому 30 травня, за винятком згадки про Бога: євреї складали присягу в ім'я «Бога Ізраїлевого Адоная», а не іменем Христа. Зміст присяги підкреслював регулярний та дисциплінований характер армії, ставлячи її в контексті рівності зі збройними силами провідних європейських держав [8, с. 365–366].

Діяльність гетьмана Павла Скоропадського та його Ради Міністрів має значну історичну цінність. Попри короткий період їхнього правління, вони змогли досягти вагомих організаційних результатів у створенні Збройних сил України. Вивчення їхнього досвіду, а також аналіз помилок і недоліків здобуває особливу актуальність для сучасності. Це дає змогу врахувати минулі прорахунки та уникнути схожих невдач у процесі реформування та структурної перебудови Збройних сил України.

Гетьман Скоропадський прийняв від Центральної Ради УНР уже розроблений проєкт створення регулярного війська. Цей проєкт передбачав формування восьми армійських корпусів, чотирьох кінних дивізій і додатково окремої кінної бригади. Навіть попри тотальну демобілізацію Українського фронту, зберігалася першооснова для майбутнього війська, зокрема штаби шести армійських корпусів, 13 піхотних та двох кінних дивізій. Як Верховний Головнокомандувач армії та флоту, Скоропадський, разом з очолюваною Федором Лизогубом Радою Міністрів, повинен був перетворити ці залишки на повноцінні бойові одиниці, частини та з'єднання [10].

Щоб досягнути сутності ідеї військово-політичного управління Гетьманату в процесі розбудови національних Збройних сил, ключове значення має вивчення звіту очільника Генерального штабу військової старшини О. Сливинського. Цей документ подано 21 травня 1918 р. військовому та морському міністру, генеральному бунчужному О. Рогозі. У ньому розкривалися головні принципи та вектори створення й набору особового складу для регулярної армії та військово-морського флоту новоутвореної держави, беручи до уваги норми військової науки та досвід, накопичений унаслідок Першої світової війни. Упродовж літніх місяців 1918 р. інтенсивна організаційна праця, яку провадили гетьман П. Скоропадський, Рада Міністрів на чолі з Ф. Лизогубом, військове і морське міністерство під керівництвом генерального бунчужного О. Рогози, а також Генеральний штаб під керівництвом О. Сливинського, була зосереджена на формуванні постійної штатної системи для військових частин і підрозділів сухопутних військ Збройних сил Української Держави. Вершиною цієї діяльності стало обговорення, координування та остаточне затвердження відповідних штатних розписів [10].

Умови вступу до армії, запропоновані урядом, а також вимоги, висунуті в тогочасних військових документах, положення двох військових присяг та однієї обітниці (залежно від конфесії військовослужбовців), створювали сприятливі передумови для комплектування штатних посад у військових частинах та на кораблях Збройних сил найкращими кандидатами з числа офіцерського та унтерофіцерського складу. Ці особи вирізнялися високим рівнем патріотизму та щирою відданістю своїй державі, що відповідало вимогам тогочасної військової служби [11, с. 194].

Під егідою Верховного Головнокомандувача Збройних сил Української Держави, гетьмана Павла Скоропадського, відбулося широке коло ініціатив, спрямованих на становлення та осучаснення військово-морського флоту, а також на впорядкування торговельного флоту через звільнення від військової служби. Завдяки цим перетворенням сформовано детальну

організаційно-штатну схему військово-морських з'єднань, розпочато набір особового складу для забезпечення боєздатності та належної логістичної підтримки флоту [7, с. 68–69].

У травні 1918 року, відповідно до розпорядження гетьмана Павла Скоропадського, була сформована спеціальна комісія, метою якої була розробка штатних розписів військових підрозділів армії Української Держави. Керівництво цією комісією взяв на себе очільник Генерального штабу, генерал Олександр Сливинський. До складу згаданої комісії залучено низку висококваліфікованих генералів-артилеристів, зокрема С. Дельвіга, В. Сінклера, О. Акермана, Д. Альтфатера та Ф. Колодія. Ця група мала завдання створити оптимальну організаційну схему для артилерійських військ, а також визначити штатний склад їхніх частин. Структура артилерії розроблена на основі зразка, який використовувався в російській армії, але з певними модифікаціями, що враховували набутий досвід у процесі Першої світової війни та наявні ресурси Української Держави. У структурі артилерії виділяли різні типи, як-от польова, гірська та кінна артилерія. Найбільш чисельною була польова артилерія, яка входила до складу піхотних дивізій та армійських корпусів (усього 84 гарматні полки). Вона поділялася на легку, важку та мортирну артилерію. Залежно від рівня підпорядкування артилерія класифікувалася на армійську, корпусну та дивізійну [6, с. 132].

Гетьманський Універсал, датований 16 жовтня 1918 року, оголосив про відродження українського козацтва, що стало однією з ініціатив, спрямованих на посилення військового потенціалу Української Держави. Планувалося відродити козацький стан по всій території, де історично розміщувалися козацькі полки [14, с. 12].

Козацтво визначалося як окрема суспільна верства, ключовим завданням якої було поширення національної свідомості та створення кадрового резерву для майбутньої нерегулярної Української козацької армії. Очікувалося, що територія, що охоплювала приблизно 106 повітів України, зможе надати достатню кількість осіб для формування орієнтовно 26 кінних козацьких дивізій [8]. У ситуації обмежених можливостей для створення постійної армії Павло Скоропадський улітку 1918 р. ініціював формування сердюцьких підрозділів, які були традиційним елементом часів Гетьманщини та виконували роль гетьманської гвардії. 24 липня Рада Міністрів затвердила закон про набір 5 тисяч осіб до Сердюцької дивізії. Міністерства військових і внутрішніх справ отримали завдання розробити спеціальну інструкцію, що визначала б умови добровільного набору. У середині серпня був затверджений «Статут по комплектування війська сердюків Української Держави й відбування служби в ньому» [3].

Також у серпні 1918 р. Павло Скоропадський затвердив постанову про створення Чорноморського козацького коша як спеціального військового формування. Його завданням був захист Української Держави від зовнішніх загроз. Кіш формувався в Бердичеві, призначаючись для підтримки кубанських козаків. До підрозділу вступали на добровільній основі, проте відбір проводився за рекомендаціями муштрових начальників. Особовий склад коша був забезпечений повним державним утриманням. Очолював кіш командир у званні генерального хорунжого. Структура організації складалася з штабу, трьох куренів і низки окремих підрозділів.

У листопаді 1918 р. зазначені військові частини приєдналися до Директорії, тоді як чорноморські козаки повстали проти гетьмана. Однак формування Чорноморського козацького коша не було доведено до логічного завершення [2, с. 239–241]. Як видно, дбати про військовослужбовців, поліпшувати їхній матеріально-побутовий стан та забезпечувати соціальний захист було важливим аспектом діяльності керівництва держави того часу. Надання військовим комфортних умов служби, достойної оплати праці, соціальних гарантій і додаткових пільг мало на меті покращення їхньої якості життя й підвищення престижу військової професії.

Це передбачало широкий спектр заходів, зокрема підвищення оплати праці військовослужбовців, надання соціальних пільг, покращення умов служби, доступ до якісного медичного

обслуговування, забезпечення пенсійного забезпечення та інших переваг. Керівництво розуміло, що задоволеність і підтримка військових є ключовими факторами для збереження стабільності й підвищення ефективності країни. Такий підхід також сприяв зміцненню військової дисципліни та мотивації. Особливу увагу приділяли не лише військовій підготовці, а й створенню умов, що гарантують гідний рівень життя військовослужбовців, особливо під час конфліктів чи раптових внутрішніх заворушень. Військова політика Гетьманату мала як позитивні, так і негативні сторони, значною мірою наслідуючи підходи, напрацьовані попереднім урядом УНР.

До позитивних аспектів можна зарахувати:

1. Формування регулярної армії. Ідея створення регулярної армії, заснованої на загальному військовому обов'язку, стала важливим кроком у становленні незалежних Збройних сил Української Держави.

2. Територіальний підхід до набору військовослужбовців. Метод формування збройних сил на основі територіального поділу сприяв оперативнішій підготовці до мобілізації та зміцненню зв'язків з мешканцями різноманітних місцевостей держави.

3. Корпусна система організації. Армійська структура, яка налічувала вісім корпусів, забезпечувала підґрунтя для більш динамічного та продуктивного керівництва військовими силами.

Серед мінусів варто виділити прагнення до зросійщення офіцерського корпусу, що провокувало невдоволення серед громадян. Загалом, осмислення цих моментів є ключовим для неупередженого оцінювання військових стратегій Гетьманату та їх впливу на тогочасне суспільство [10].

За часів гетьманату Павла Скоропадського було створено та затверджено законодавчу базу, яка детально визначала організаційні та функціональні аспекти військових сил.

Серед основних нормативно-правових актів, що охоплювали ці питання, можна виокремити Універсал від 29 квітня 1918 р.

Оцею офіційний запис висвітлював організацію керівництва Українською Державою і наголошував, що 2Верховний Гетьман Української Держави обіймає посаду Найвищого Головнокомандувача Військовими Силами Української Держави».

1. Універсал, датований 10 травня 1918 р. Він окреслював повноваження і відповідальність регіональних владних структур у питаннях оборони.

2. Універсал, виданий 22 травня 1918 р. Цей документ регулював заснування Військових Сил Української Держави, а також регламентував процес їх формування та принципи діяльності.

3. Указ, оприлюднений 23 червня 1918 р. Він затверджував організаційну схему та кількісний склад Генерального Штабу Військових Сил Української Держави.

4. Указ, підписаний 24 липня 1918 р. Його зміст зосереджувався на введенні військових звань та офіційних позицій у структурі армії.

Ці положення утверджували правові засади побудови армії та системи військового керівництва в Українській Державі в період правління гетьмана Павла Скоропадського. Під орудою гетьмана Павла Скоропадського Військове міністерство розгорнуло інтенсивну діяльність із формування та укомплектування Збройних сил Української Держави.

У межах цієї діяльності реалізовано низку ключових заходів:

1. Запровадження Реєстру полків. Уперше було складено список піших і кінних полків українських Збройних сил, що забезпечило систематизацію та впорядкування військових підрозділів.

2. Упровадження назв і нумерації частин. Військові частини отримали чітко визначені назви та нумерацію, що спростило їх ідентифікацію та організацію.

3. Формування офіцерського й підофіцерського складу.

Головним завданням стало забезпечення армії кваліфікованими кадрами. Для цього гетьманська адміністрація запровадила заходи з підготовки й залучення професійних офіцерів та підофіцерів.

Зазначені заходи сприяли формуванню більш упорядкованих та структурованих Збройних сил, здатних ефективно функціонувати в умовах тодішніх викликів і загроз [1, с. 283]. Перебудови в армії, зокрема встановлення розподілу піхотної дивізії на три полки, були серед визначальних моментів розвитку мілітарних формувань Української Держави за часів Гетьманату. Основною метою цих реформ було підвищення рівня управління армією та її оперативної спроможності.

Головні аспекти реорганізації передбачали таке:

1. Створення постійної дислокації військових частин: більшість підрозділів були забезпечені стабільними місцями базування, що сприяло посиленню адміністративної та оперативної організації війська.

2. Вигідне місцезорозташування підрозділів: розміщення військових формувань здійснювалося з урахуванням державних стратегічних пріоритетів та ймовірних загроз національній безпеці.

3. Впровадження триполкової структури пішої дивізії: ця реформа покращила координацію та узгодженість дій між підрозділами піхоти, підвищивши їхню бойову ефективність.

4. Зміцнення кадрового складу через додавання кінного полку до пішого корпусу: цей крок забезпечив нові тактичні можливості та значно підвищив мобільність і гнучкість армії.

5. Розбудова далекоглядних задумів щодо поступу військового устрою: акцент на довгострокове стратегічне планування та модернізацію армії сприяв створенню умов для подальшого вдосконалення її структур і механізмів управління.

Ці заходи стали визначальним фактором у подальшому розвитку Збройних сил Української Держави за часів Гетьманату, впливаючи на їх організаційну модель і стратегічну спроможність [5, с. 421–432]. Проблеми військової розбудови, що постали за часів Гетьманату, докорінно позначалися на дієздатності та бойовій готовності Збройних сил Української Держави.

Серед ключових труднощів можна виокремити:

1. Забезпечення та озброєння армії: недостатнє матеріальне забезпечення й оборонне оснащення значно обмежували боєздатність військових підрозділів. Виникла нагальна потреба розв'язати проблему нестачі озброєння, амуніції та іншого життєво важливого військового обладнання.

2. Забезпечення особового складу всім необхідним (грошима та матеріалами): через мізерне фінансування виникали труднощі з наданням військовикам потрібної матеріально-технічної та фінансової підтримки.

3. Труднощі з призовом на дійсну військову службу: здійснення призову в армію та його організація можуть бути складним завданням, особливо в умовах загальної нестабільності та конфліктів.

Рада Міністрів: особливості економічного та майнового курсу. Проблематика в Збройних силах подеколи зумовлювалася хибністю фінансово-майнової стратегії, обраної стратегією Ради Міністрів.

Становище німецького й австро-угорського керівництва: залежність від рішень закордонних штабів, зокрема німецького та австро-угорського, створювала перешкоди для планування стратегічних і тактичних кроків у війську Української Держави.

Недалекоглядність гетьмана в оцінці перспектив державотворення: значним недоліком було оцінювання гетьманом майбутнього державотворення та хибне розуміння впливу, який можуть мати військові сили на цей процес.

Уповільнений старт започаткування Армії. Через протидію, що чинилася командуванням союзницького німецько-австро-угорського блоку, стало неможливим своєчасно здійснити набір, формування та підготовку військового контингенту.

Вищезазначені обставини вимагали від керівництва Збройних сил застосування комплексного підходу до їх організації та реформування, щоб забезпечити збереження дієвості та функціональності в тодішніх умовах, наповнених загрозами та мінливістю. Кадрові зміни у військовому відомстві, що відбулися за часів Гетьманату, справді позначилися на процесах розбудови війська та рівні його боєздатності. Зокрема, відхід від практики патронажу та просування офіцерів з вираженим патріотичним світоглядом, натомість зосередження на суто професійних якостях, призвело до розмивання емоційної прихильності до національних пріоритетів і зниження сприйняття військового формування як невід'ємного складника загальнодержавного проєкту.

Висновки. Загалом, варто визнати, що реформа військової сфери, а саме трансформація традиційних інструкторських закладів на конфігурацію «кадетський ліцей – об'єднана школа для молодих фахівців – Генеральна штабна Академія», слугує цілеспрямованою дією для впровадження більш систематизованого та фахового механізму підготовки військових експертів. Долучення молодих курсантів і молодшого командного складу до освітньої системи сприяє гармонізації військових традицій, гарантує високу планку компетентності та надає можливість більш раціонально розподіляти кадровий потенціал. Проте життєво необхідно підтримувати рівновагу між професійними якостями та любов'ю до Батьківщини, адже саме патріотизм є потужним стимулом для військових, особливо під час розбудови національних Збройних сил. Потужне військо має органічно поєднувати відмінну технічну та тактичну підготовку з незламною вірою і національною свідомістю. Така взаємодоповнюваність набуває вирішального значення під час військового конфлікту із зовнішнім агресором. Однак у протистоянні з внутрішніми силами, зокрема Директорією, яка здебільшого вела ідеологічну боротьбу, армія Української Держави продемонструвала свою нездатність ефективно діяти.

Література

1. Винниченко В. Відродження нації (Історія української революції: mareць 1917 р. – грудень 1919 р.). Київ – Відень, 1920. Репринтне відтворення видання 1920 року. Вид-во політичної літератури України, Київ, 1990. URL: <http://exlibris.org.ua/vinnichenko/index.html>
2. Гаврилюк Г. І. Кадрова політика військового міністерства Української Держави і проблеми комплектування армії в травні – листопаді 1918 р. *Вісник Харківського ун-ту: Історія України*. Вип. 2. Харків : Основа, 1998. № 401. С. 110–119.
3. Державний вісник. 1918. 29 липня; 19 серпня.
4. Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920). Львів, 1923. Ч. 2. С. 64.
5. Історія Українського Війська, (Крип'якевич Н., Богдан Гнятевич). Видання Івана Тиктора. Львів, 1936. Ч. 2. 568 с.
6. Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914–1993 рр. Івано-Франківськ, 1997. 292 с.
7. Кульчицький С. В. Українська Держава часів гетьманщини. УІЖ. 1992. № 7–8. С. 60–79.
8. Мироненко О. Розбудова національного війська режимом П.Скоропадського. *Мала енциклопедія етнодержавознавства*. Київ : Генеза, Довіра, 1996. 942 с.
9. Монкевич Б. Організація армії Української Держави 1918 р. *Україна в минулому*. Київ; Львів, 1995. Вип. 7. С. 74–75.
10. Скоропадський П. Спогади. Кінець 1917 – грудень 1918. Київ; Філадельфія, 1995. 493 с. URL: <http://mnib.malorus.org/kniga/177/>
11. Тимошук О. В. Армія в охоронній системі гетьманату П. Скоропадського (квітень – грудень 1918 р.). *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2000. № 1. С. 192–196.

12. Ткачук П. П. Військові реформи в Українській Державі Гетьмана П. Скоропадського. *Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету ВНУ ім. Лесі Українки*. Випуск №14. Луцьк, 2008. С. 84–87.

13. Якимович Б. Збройні сили України: нарис історії. Львів : Просвіта, 1996. 360 с.

14. The 60th Anniversary of Ukrainian Hetman (Monarchic) State reestablished by Paul Skoropadsky april 29th 1918. Торонто : Батьківщина, 1978.

References

1. Vynnychenko, V. (1920). Vidrozhennia natsii (Istoriia ukrainskoi revoliutsii: marets 1917 r. – hruden 1919 r.) [The Renaissance of the Nation (History of the Ukrainian Revolution: March 1917 – December 1919)]. Kyiv–Viden. Retrieved from: <http://exlibris.org.ua/vinnichenko/index.html> [in Ukrainian].

2. Havryliuk, H.I. (1998). Kadrova polityka viiskovoho ministerstva Ukrainskoi Derzhavy i problemy komplektuvannia armii v travni – lystopadi 1918 r. [Personnel policy of the military ministry of the Ukrainian State and problems of recruiting the army in May – November 1918]. Visnyk Kharkivskoho un-tu: Istoriia Ukrainy. Vyp.2. Kharkiv: Osnova, № 401. S. 110–119. [in Ukrainian].

3. State Bulletin. [Derzhavnyi visnyk] (1918). 29 lypnia; 19 serpnia. [in Ukrainian].

4. Doroshenko, D. (1923). Moi spomyny pro nedavnie mynule (1914–1920) [My memories of the recent past (1914–1920)]. Lviv, Part 2. P. 64. [in Ukrainian].

5. Istoriia Ukrainskoho Viiska (Krypiakevych N., Bohdan Hnyatevych). (1936). [History of the Ukrainian Army (Krypiakevych N., Bohdan Hnyatevych)], Ivan Tyktor's edition, Lviv. Part 2. 568 s. [in Ukrainian].

6. Kravchuk, M.V. (1997). Pravovi osnovy budivnytstva Natsionalnykh Zbroinykh Syl Ukrainy v 1914–1993 rr. [Kravchuk M.V. Legal foundations of the construction of the National Armed Forces of Ukraine in 1914–1993]. Ivano-Frankivsk. 292 s. [in Ukrainian].

7. Kulchytskyi, S.V. (1992). Ukrainska Derzhava chasiv hetmanshchyny Kulchytsky S.V. [Ukrainian State during the Hetmanate]. UIZH. No. 7–8. S. 60–79. [in Ukrainian].

8. Myronenko, O. (1996). Rozbudova natsionalnoho viiska rezhyom P.Skoropadskoho [The development of the national army under the regime of P. Skoropadsky]. Mala entsyklopediia etno derzhavoznavstva – Small encyclopedia of ethno-state studies. K.: Geneza, Dovira. 942 s. [in Ukrainian].

9. Monkevych, B. (1995). Orhanizatsiia armii Ukrainskoi Derzhavy 1918 r. [Organization of the Army of the Ukrainian State in 1918]. Ukraina v mynulomu – Ukraine in the Past. K.; L. 1995. Vyp. 7. S. 74–75. [in Ukrainian].

10. Skoropadskyi, P. (2020). Spohady. Kinets 1917 – hruden 1918 r. [Memories. End of 1917 – December 1918.]. Retrieved from: <http://mnib.malorus.org/kniga/177/> [in Ukrainian].

11. Tymoshchuk, O.V. (2000). Armiiia v okhronnii systemi hetmanatu P. Skoropadskoho (kviten – hruden 1918 r.) [The Army in the Security System of the Hetmanate of P. Skoropadsky (April – December 1918)]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy – Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine. No. 1. P. 192–196. [in Ukrainian].

12. Tkachuk, P. P. (2008) Viiskovi reformy v Ukrainskii Derzhavi Hetmana P. Skoropadskoho [Military reforms in the Ukrainian State of Hetman P. Skoropadsky]. Zbirnyk navchalno-metodychnykh materialiv i naukovykh statei istorychnoho fakultetu VNU im. Lesi Ukrainky – Collection of educational and methodological materials and scientific articles of the Faculty of History of the Lesya Ukrainka National University. Lutsk. Vypusk № 14. S. 84–87. [in Ukrainian].

13. Yakymovych, B. (1996). Zbroini syly Ukrainy: narys istorii [Armed Forces of Ukraine: a history essay]. Lviv: Prosvita. 360 p. [in Ukrainian].

14. The 60th Anniversary of Ukrainian Hetman (Monarchic) State reestablished by Paul Skoropadsky April 29th 1918 (1978). Toronto: Batkivshchyna [in English].

Стаття надійшла 25.09.2025

Стаття прийнято 17.10.2025

Стаття опублікована 22.12.2025